

עלו

לב המועדים

הלכות והליכות בענין ד' פרשיות

זמן הקריאה

בשבת שלפני ר"ח אדר, או בשבת שחל בו ר"ח אדר (מגילה כט, א, שו"ע תרפה א).

הטעם שנקראת בשבת בסמוכה לאדר ולא בר"ח עצמו שבו

משמעם על השקלים כמבואר במשנה בשקלים (פרק א משנה א).

לפי שבשבת כל העם בטלים ממלאכתם ונאספים לבית המדרש ושומעים חיוב שקלים ואילו בחול לא שכיח רבים בבית הכנסת, ועוד חששו בחול מפני ביטול מלאכה (מעדים לשמחה פרשת שקלים סימן ה).

פרשת הקריאה: פרשת כי תשא (שמות ל, יא) שהיא מעניין השקלים,

וקוראים מתחילת הפרשה עד "לכפר על נפשותיכם" (שו"ע תרפה א).

הפטרה: ומפטירים במלכים (מלכים ב פרק יב פסוק א), "בן שבע שנים –

לכהנים יהיו" (שם יב יז), **והטעם:** לפי שמוזכר בה עניין תרומת בני ישראל לבדק הבית (משנ"ב תרפה ס"ק ה).

הספרדים מתחילים מתחילת "ויכרות יהודע" (שו"ע תרפה א), **והטעם**

שמתחילים שם אף ששם לא מוזכר מנדבות בדק הבית: כדי

להשלים כ"א פסוקים (עורה"ש תרפה ג) שהוא מספר הפסוקים שצריך לקרוא לכתחילה בהפטרה (כמבואר מוש"ע רפד א).

סדר הקריאה

חל ראש חודש אדר באחת מימות השבוע: מוצאים ב' ספרים,

בראשון קוראים שבעה קראים בפרשת השבוע, ובשני פרשת שקלים, ומפטירים בשקלים.

ר"ח שחל בשבת מוצאים ג' ספרים באחד קוראים פרשת שבוע בשני

של ר"ח, ובשלישי מפטיר בפרשת שקלים (שו"ע תרפה א).

הוצאת ב' או ג' ספרים

בשו"ע (תרפה א, ב) **מבואר שמוצאים ב' ספרים, והטעם שמוצאים**

ב' ספרים: משום מירחא דציבורא שלא יצטרכו להמתין בשעת גלילת

הספר (שו"ע קמד ג), ואע"פ שפרשת השבוע ופרשת שקלים – כי תשא סמוכות הם ולא שייך מירחא דציבורא, אעפ"כ מוצאים ב' ספרים,

משה רבינו תיקן שיקראו בתורה בשבתות ובשני וחמישי ובמועדי ישראל. (רמב"ם הלכות תפילה פ"ב) **מלבד זאת, ישנם עוד שבתות, בהם נוהגים לקרוא פרשה נוספת, ואלו הם: פרשת שקלים, פרשת זכור, פרשת פרה, פרשת החודש.**

פרשת שקלים (שו"ע תרפה א)

פרשת שקלים היא הראשונה ונאמר בה תרומת השקלים שנתנו בני ישראל למשכן, וחיוב מחיצת השקל לדורות. אמר קרא (במדבר כה, יד) "זאת עולת חודש בחדשו לחודשי השנה", ו"חודשי השנה" מיותר, למדו מכך חכמים שיש חודש בשנה שצריך להדש ולהביא בו את הקרבנות מתרומה חדשה, ומניין שחודש זה הוא חודש ניסן, גמרינן בר"ה (ו, א) בגזרה שווה "חודש" "החודש הזה לכם" שהוא חודש ניסן, ומכיוון שכך, היו אוספים לצורך כך מחצית השקל מכל אחד מישראל, ובכדי שיספיקו להביא עד ר"ח ניסן, היו מכריזים על כך כבר בר"ח אדר וכדאיתא במשנה בשקלים (פרק א משנה א) "באחד באדר משמיעים על השקלים" (מ"ז תרפה א).

והטעם בא' באדר: אמר הקב"ה, יודע אני וגלוי לפני שעתיד המן הרשע

לשקול שקלים לאחשוורוש כנגד ישראל, לכן אמר למשה שיקדימו שקלי ישראל לשקלי המן (מסכת סופרים פרק כא ג).

טעם קריאתה: ואנו משלמים פרים שפתינו בקריאת פרשת כי תשא

דכתיב בה ענין השקלים (משנ"ב תרפה ס"ק א).

טעם אחר: זכר למצוות מחצית השקל שהיו מחוייבים ליתן בכל שנה

ללשכה לקרבן התמיד (לבוש תרפה א, משנ"ב שם ס"ק א).

טעם אחר: זכר לקריאת פרשה זו (עין רש"י מגילה כט, א ד"ה קורין) בבית

המקדש (מקראי קודש סימן א).

חיוב קריאת פרשת שקלים: פרשת שקלים [ופרשת החודש] הוי

מדרבנן.

עמידה בשעת הקריאה

יש הנוהגים: לעמוד בקריאת ד' פרשיות מפני התעוררות והשיבות המצווה המתקיימת פעם בשנה, והוא כעין מה שנהגו לעמוד בקריאת "שירת הים", ובפרשת "עשרת הדברות" (ספר עדות ביהוסף מנהגי שבתות ד' פרשיות סעיף ד).

הטעם: כדי להחשיב את הקריאה ולפרסם הדבר, ומתוך כך ישימו לב שיש כאן קריאה מיוחדת (שערי ימי הפורים פרק א.ו).

ויש הנהגים: להוציא [בשבת שקלים] רק ס"ת אחד, **והטעם:** לפי שסמכותם הם ואין צריך לגלול הרבה ואין בכך משום מירחא לציבור. (הגר"ג אדלר רבו של החת"ס בספר נחל אשכול על האשכול ח"ב עמוד ו אות יא, וכן נהג הגר"ש סלנט עיין לוח א"י פרשת משפטים).

פרשת זכור (ש"ע תרפה ב)

פרשת זכור: היא השניה שנאמר בה מעשה עמלק, **והטעם:** כדי לקיים מצות זכרת מעשה עמלק, **וקוראים אותה בשבת הסמוכה לפורים** בכדי להקדים זכירה לעשייה וכדכתיב (אסתר ט כה) "והימים האלה נזכרים ונעשים" (משנ"ב שם).

חיובו מדאורייתא

פרשת זכור חיובא מדאורייתא, דכתיב, (דברים כה יז) "זכור את אשר עשה וכו'" וגמרינן בנמרא, דהאי זכירה הכוונה אמירה מתוך הספר דווקא ולא סגי במה שיקבע בליבו (מגילה יח, א, ש"ע תרפה משנ"ב שם ס"ק יד). וכיון שקריאה זו מדאורייתא לפיכך יש להקפיד לשמוע במנין של עשרה וקריאה מספר תורה (מג"א רס"י תרפה).

קריאה באדר

הטעם שקבעו קריאה זכור באדר לכאורה היה צריך לקרוא בחדש אייר שבו היה המלחמה, ואפשר שבימי מרדכי ואסתר וב"ד קבעו לסמכה בכל שנה למעשה המן שהיה מזרעו של עמלק ומהתורה היה סגי באחת מימות השנה (לבוש תרפה ב).

קריאה בשבת לפני פורים

בדין הוא שהיה צריך לקרוא זכור בפורים עצמו שהוא מענינו של יום שהמן הוא מזרע עמלק, אלא להודיע שקודם גם הפורים נצטוו בזכירת מחית עמלק, וקבעו קריאתה קודם לפורים וסמוך לו (חינוך מצווה תכג).

שרשי המצווה

לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל שנאווי לפני השם ב"ה, וכי לפי רעתו וגרמת רוב נזקו תהיה מפלתו ורעתו, כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני שעשה רעת גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם ציונו הקב"ה לאבד זכרו מני ארץ ולשרש אחריו עד עולם (חינוך מצווה תרג).

הטעם שתקנו לקרוא פרשת "זכור" יותר משאר שש זכירות

לפי שזכירת מתן תורה איכא עצרת, וזכירת שבת יש שבת, ומעשה העגל, ומעשה דמרים, לא תיקנו מפני שהוא גנות לישראל (מגן אברהם תרפה ט).

סדר הקריאה

מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים את פרשת השבוע, ובשני קוראים פרשת זכור (דברים כה יז יט) "זכור" עד "לא תשכח" (ש"ע תרפה ב).

הפטרה: מפטיר (שמואל א טו) "ויאמר שמואל... פקדתי את אשר עשה" (ש"ע תרפה ב) שהוא מענין מחית עמלק. הספרדים מתחילים מפסוק א', ואשכנזים מפסוק ב' ושניהם מסיימים "עלה אל ביתו גבעת שאול" (פסוק לד).

קריאה העולה

המנהג הוא שהעולה קורא בלחש עם הבעל קורא, ואין חסרון של קורא יחיד, כיון שכולם שומעים הקריאה וגם הוא נכלל בכלל עשרה (הגר"מ פינשטיין מועדי ישראל פרק 2 הערה 13).

ויש אומרים: שאין העולה צריך לקרוא "זכור" עם הבעל קורא, (עיין תשובות והנהגות חלק א סימן שצט).

ויש הנהגים: שהעולה למפטיר "זכור" הוא גם קורא את "זכור" (מעשה רב אות קלג).

והטעם: לפי שנפסק שהעולה צריך לקרוא עם הבעל קורא, בכדי שלא יהיה ברכתו לבטלה והוא דעת תוספות הרא"ש, וקימ"ל דכל כי האי נוונא שקורא עם הבעל קורא אינו נותן דעתו לקריאה עם הציבור ונמצא חסר לו במנין עשרה דהוי כקורא יחיד (ספר מאורות נתן ד' פרישיות סימן ה).

טעם אחר: לפי שחלוק פרשת זכור משאר קריאות דשאר קריאות חיובם הוא חובת שמיעה על הציבור וא"כ אין מעלה לקרותם בעצמם ויוציאים בשמיעה, משא"כ פרשת זכור חיובו הוא חובת קריאה על כל יחיד ויחיד וכשהקורא קורא הציבור יוצא ידי חובה שומע כעונה ולכן יש שקוראים עם הבעל קורא משום מצווה בו יותר מבשלוחו (שו"ת בנין שלמה סימן נד).

קריאה של הציבור עם הבעל קורא

יש הנהגים: שרק הבעל קורא, קורא את הקריאה ואין קוראים עימו בלחש, **והטעם:** לפי שיש חשש שמא לא ישים לב לבעל קורא ויפסיד קריאה מתוך הספר תורה (הגר"ח קניבסקי פסקי שמועות תרפה עמוד לג בהערה).

ויש הנהגים: לקרוא עם הבעל קורא, **והטעם:** לפי שחוששים לסוברים שאין שומע כעונה במחית עמלק (שו"ת מנחת אליעזר ח"ב א).

בדיוקי הקריאה

זכר [בצירה] או זכר [בסגול]: מכיוון שיש אומרים שצריך לקרוא "זכר עמלק" בצירה, ויש אומרים שצריך לקרוא "זכר עמלק" בסגול, מחמת ספק זה חוזרים על הפסוק האחרון פעמים בכדי לצאת ידי חובת שתי השיטות (משנ"ב תרפה ס"ק יח).

צורת החזרה

יש שנהגו לחזור רק על המילים "תמחה את זכר עמלק" (קיצור שו"ע פד כב וכן נהגו בבית מדרשו של הגריש"א – ישמח ישראל עמוד י הערה 10, הגר"ח קניבסקי).
והטעם שלא יסיים הפסוק ויחזור עליו, משום שאם יגמור הפסוק מסתבר שיציא בדיעבד בקריאה ראשונה ולא שייך שוב לתקן (בספר שלמי תודה בשם הגר"א"ל שטיינמן).

יש הנוהגים: לגמור את קריאת הפסוק ולחזור עליו, **והטעם:** לפי שאם חוזר המילים בלבד נראה כחוזר ומתקן טעות, והקריאה האחרונה היא עיקר, וא"כ אין יוצאים ידי חובה בקריאה הראשונה ואין יוצאים ידי הספק (מועדים וזמנים ח"ב סימן קפו הערה א).

בקדימת זכר בסגול או בצירי

יש שהקפידו לקרוא את זכר עמלק בצירי ואח"כ בסגול (תשובות והנהגות ח"ה ס' רכה אות ה), **ויש שכתבו** שאין נפק"מ ואפשר להקדים ולאחר כרצון הקורא (הגריש"א, הלכות והנהגות פורים עמוד ג).

חיוב נשים בשמיעת זכור.

הטעם לשיטות שנשים פטורות משמיעת פרשת זכור.

החינוך (מצווה תרג) **כתב** וז"ל "ונוהגת מצווה זו רק בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים", ומיהו הנוהגת לשמוע ודאי שיש להם שכר.

טעם אחר: משום שהיו מצווה שהזמן גרמא שהקריאה היא רק פעם אחת בשנה וכל מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות (וכן מובא בספר טעמא דקרא לגר"ח"ק שכן דעת החו"א, וכן באורחות רבינו ח"ג עמוד לג).

הטעם לומר שנשים חייבות בזכור

לפי שבמלחמת מצווה יוצאת גם כלה מחופתה, **ועוד** שאין הזכירה תלויה בכיבוש, **ועוד** שיש כאן גם לאו ש"לא תשכח" (שו"ת תורת חסד לו).

טעם אחר: שאף הם היו באותו הנס (ספר פתח שערים מגילה ו, ב).

טעם אחר: דמצוות זכור נוהגת בכל מקום ובכל זמן, וכיון שאין זמן קבוע לזכירת מעשה עמלק, אינו נחשב כמצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות (ספר המצוות הקצר לחפ"ן חיים מצות עשה עו).

מנהג העולם: ונהגו שגם הנשים שומעות את קריאת "זכור", ויש מקומות שעושים קריאה מיוחדת בשביל הנשים, וראוי שיהיו בקריאה זו עשרה אנשים, **והטעם:** משום שלדעת המחבר (כמבואר במג"א תרפה א). קריאת זכור שהיובו מהתורה עיקרו בעשרה (הגרי"ש אלישיב קונטרס הלכות והנהגות).

הוצאת ספר תורה לקריאה לנשים

יש אומרים: שאין להוציא ספר תורה ולקרוא בו קריאה מיוחדת לנשים בפני עשרה, **והטעם:** לפי שיש לחוש למה שכתב בספר תורת רפאל להגאון ר' רפאל שפירא ז"ל (בסימן ב בשם הבאר שבע ומשכנות יעקב) שיש חיוב ברכה מדאורייתא בכל עת שקוראים בתורה בציבור, וגם אם קוראים בלי עשרה אנשים בתורה דאין בזה חיוב ברכה מדאורייתא אכתי יש בזה משום זלזול התורה (שבות יצחק פרק יא א ג בשם הגריש"א הגר"מ פינשטיין מובא בספר מועדי ישרון).

עצה לדבר: שיהיו עשרה שישמעו זכור מאוחר יותר ויברכו על הקריאה והפטרה ויתפללו מוסף אח"כ כדי שלא לשנות את הסדר, וגם אם נמצאים בבית הכנסת בזמן הקריאה יכולים לכוון לא לצאת ידי חובה כדי שיוכלו להוציא אח"כ ידי חובה.

עוד עצה: שיקראו זכור בתחילת תפילת מנחה באופן שהעולה השלישי יכוון בברכה גם על קריאת זכור ואחר שיקראו בפרשת שבוע יגלו הספר ויקראו פרשת זכור ואח"כ יברך ברכה אחרונה (שבות יצחק פרק יא א ב בשם הגריש"א).

קטנים

קטנים חייבים מדין חינוך ככל המצוות שחייבים מדין חינוך וזמנו, משיכול הקטן לזכור מעשה עמלק (ספר חינוך ישראל חלק א פרק ב ס' כב).

בדיני הקריאה - קריאה בעשרה

הטעם שצריך לקרא בעשרה לפי שעיקר המצווה בציבור כיון שהזכירה תכלית המחיה והמלחמה בעמלק, וכשם שמצוות המלחמה עיקרה על הציבור, כמו כן עיקר מצוות הזכירה בציבור (מהר"ם שיק או"ח סימן של"ו).

וכן כתב הקרן אורה (ברכות דף ג, א ד"ה ואודי) דכיון דכוונת הזכירה היא לנקום נקמת השם מאת החמאים האלה ודבר זה מוטל על הציבור (וצ"ב שהרי מצות מחית עמלק שייכת גם ביחיד).

טעם אחר: דכיון שהזכירה הוי מצווה מדאורייתא הוי דבר שבקדושה דבעי עשרה (שו"ת תורת חסד לו ב).

כוונה בקריאה ובברכות

א. צריך הבעל קורא לכוון להוציא את השומעים גם בקריאה וגם בברכות שלפניה ואחריה, **והטעם:** דיש סוברים שהברכות על הקריאה הם ברכת המצווה של זכירת מעשה עמלק (לבוש תרפה, וכן מנהגי החת"ס).

ב. כמו כן על הציבור להתכוון לצאת ידי חובה בברכות ובקריאה כדין כל מצוות הצריכות כוונה, שבדאורייתא לית מאן דפליג בזה (שו"ע קמו, משנ"ב תרפה ס"ק נ).

ג. לקיים ולצאת ידי חובה שתי מצוות עשה של זכירת מעשה עמלק (מנהגי חת"ס ט, כה"ח תרפה ס"ק לג).

ד. לכוון שזו תהיה כברכת המצוות על זכירת מחית עמלק (הגרי"ש אלשיב, הלכות והנהגות פורים עמוד 2).

במנהגי הקריאה

לקרוא בס"ת המהודר ביותר

יש הנהוגים: להוציא את הספר תורה המהודר ביותר בכשרותו שיש בבית הכנסת (לקט יושר עמוד קנג, שערי אפרים שער ה פה), **והטעם:** משום שיש סוברים שקריאה מתוך הס"ת היא מדאורייתא ואם קרא על פה לא יצא ידי חובה.

הכרזה קודם הקריאה: נהגו להכריז קודם הקריאה לפרשת זכור ופרה שיכון כל אחד לצאת ידי חובה גם בברכות ובקריאה (הג' חתם סופר שבסוף השו"ע סימן תרפה שכך נהג החת"ס).

להכות ברגליו אחר הקריאה: יש הנהוגים להכות ברגליהם אחר קריאת פרשת זכור, **והטעם:** כדי לקיים מחית עמלק, ומקור מנהג זה מובא ברמ"א סימן (תרצ סעיף יז) ומוסיף ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחינם הוקבעו.

הטעם שאין מברכים על זכירת עמלק

לפי שאין הקב"ה שמח במפלתם של רשעים (על פי הגמרא מגילה י, ב).

טעם אחר: לפי שאין מברכים על קללה (מהר"ם שיק או"ח סימן שלו בשם רשב"א בתשובות סימן יח).

טעם אחר: לפי שעיקר מצוות זכירת מעשה עמלק היא מחית עמלק, נמצא שיסוד המצווה לקלקל ולהשחית, ועל השחתה אין מברכים ואפילו על השחתה של אומות העולם מדהוינן (מגילה י, ב) דאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה (כה"ח תרפה ס"ק כט, בשם יפה לב אות ג).

טעם אחר: לפי שכל מצווה שאין עשייתה גמר מצוותה אין מברכים עליה, ומאחר ויסוד הזכירה היא כדי להילחם בו ולמחותו, נמצא שמצות הזכירה אינה גמר מצווה ולכן אין מברכים (שבט יהודה סימן לב).

טעם אחר: אין מברכים על מצווה שמוטלת על הציבור (תשובות הרשב"א ח"א סימן יח) ומאחר שמצוות זכירת מעשה עמלק אינה מוטלת על היחיד (כמבואר בט"ז תרפה ס"ז) אלא על הרבים אין מברכים (שבט יהודה שם).

יש שכתבו דבאמת מברכים, לפי שברכה על הקריאה היא גם על ברכה על מצווה, ולפיכך צריך גם העולה לכוון להוציא את השומעים בברכה (מקראי קודש להגרצ"פ פרנק, וכ"כ הגרי"ש אלשיב והנהגות פורים עמוד 2).

הטעם שזכירת מעשה עמלק די בקריאה פעם אחת בשנה

לפי שצוותה התורה לא תשכח, ומצאנו ששיעור שיכחה הוא י"ב חודש, לגבי אבידה שמשכת בי"ב חודש (בב"מ כת, א) וכן נזירה על המת שמשכת אחר י"ב חודש, ולכן מהני פעם בשנה (מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות מצווה תרח).

אמירת שנים מקרא

יש אומרים: שאין צריך להשלימה, **והטעם:** לפי שהטעם שאומרים בכל שבוע שנים מקרא, הוא בכדי שכל אחד מישראל יקרא לעצמו את כל התורה מתחילה ועד סופה במשך השנה כמו שעושים בציבור, וכיון שהטעם הוא משום השלמה נראה דלא הצריכו להשלים הפרשיות אלו כיון שמשלימים וקוראים על סדר פרשת השבוע (שו"ת תרומת הדשן סי'ג).

יש שנהגו להשלים הפרשיות בשנים מקרא, והטעם: משום שהחמירו על עצמם בד' פרשיות, כיון שיש שסוברים שזכור ופרה הם מדאורייתא ובכדי לצאת ידי חובה כל השיטות (מעמי המנהגים עניני שבת אות שמו בשם דברי המודות).

לדינא - פסק השו"ע (רפה ז) אין צריך לקרוא פרשת יו"ט ובמשנ"ב (שם ס"ק יח) ביאר דהרי קרא כבר את כל התורה מידי שבת בשבתות וה"ה ד' פרשיות (אנר"מ או"ח ח"ג מ).

האם הטעמים מעכבים

יש אומרים: שניגון הטעמים מעכב לצאת ידי חובה, **והטעם:** דכיון שהטעמים הם מהתורה, כדילפינן במסכת מגילה (ג, א) מקרא ד"ויבינו במקרא" זה פיסוק טעמים, וא"כ בפרשת זכור שהיובה מדאורייתא לקרוא עם הטעמים, ואם טעה צריך לחזור (מועדים וזמנים).

יש אומרים: שאע"פ שטעמים מדאורייתא אינו מעכב כמו שאין צריך לקרוא עם תרגום אע"פ שהוא מהתורה כדילפינן במגילה (ג, א), ואף למ"ד שמחזירים בטעה בטעמים הוא רק לקיומי דין הטעמים אבל לא דבלי זה לא יצא ידי חובה (ימי הפורים).

ניתן להשיג
ספר לב המועדים
"פורים"
וחודש אדר"
בבתי הכנסת
ובבית המחבר
רחוב ראב"ד 5 אלעד
052-7668608

להערות והארות ותרומות
י. לב ראב"ד 5 אלעד 052-7668608
לקבלת העלוו במייל: lev17382@gmail.com